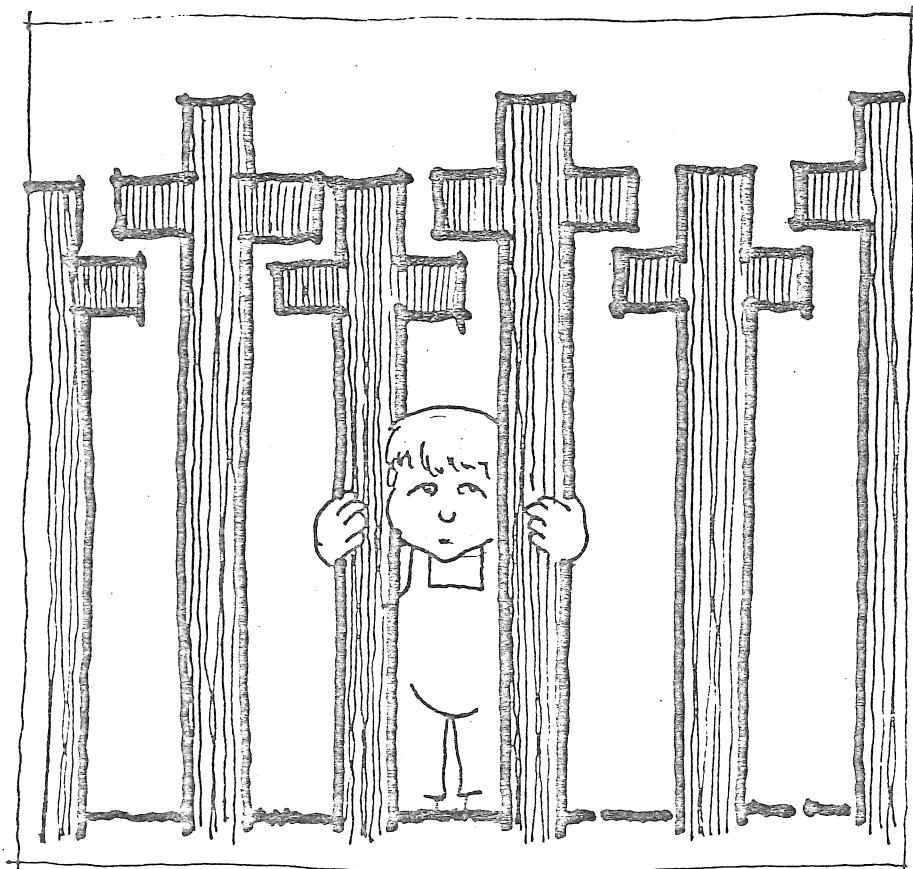

HVALERSEMINAR 8 - 14.8.1983

GRUNNLAGSNOTAT FRA FORBEREDELESSENGRUPPA

MENNESKERETT MOT KRISTNE GRUNN-
VERDIER

- OG HINDRE DEM IKKE -

MENNESKERETT MOT KRISTNE GRUNNVERDIER

INNLEDNING

Ideen til kampanjen ble født i 1979, men fikk dessverre ingen blid medfart. Kirkens utsagn om å utrede kristne grunnverdier gjorde kampanjen adskillig mer aktuell. Landsstyret besluttet våren 1983 å gjøre kampanjen til tema for Hvalerseminaret i år.

Forberedelsesgruppa har gravet i ideer og gamle papirer for å finne et utgangspunkt. I dette notatet har jeg forsøkt å skissere skjellettet av og rammen om kampanjen og seminaret. Jeg håper inderlig at det kommer flere ideer fram fra sjelenes gjemmer. Vi trenger kjøtt på beina og en slagkraftig kampanje.

PLAN FOR UKA

Både praktisk arbeid og nødvendigheter må gjennomføres. Hver vil få sine daglige oppgaver. I utgangspunktet har vi tenkt en oppdeling i grupper, og dette bør gjennomføres hvis det er fruktbart.

Plan

Mandag: Ankomst, innkvartering, plassering.

Tirsdag/fredag: Arbeid.

Lørdag: Oppsummering og avslutning (fest).

Søndag: Oppsummering og avreise.

MENNESKERETT

For å kunne sette kristne grunnverdier opp mot menneskerett må vi vite hva menneskerett er. Vi har FN's Menneskeretts-erklæring. Vi bør ha mer fakta omkring temaet. Jeg har stjålet litt fra en artikkel jeg fant.

I sin bok "Jesus i konflikt med menneskerettighetene" tar forfatteren Andreas Edwien opp, punkt for punkt, hvordan Jesu lære og holdninger bryter med prinsippene i FN's universelle erklæring om menneskerettighetene:

- 1: Hans inndeling av menneskene i onde og gode strider med menneskerettighetenes prinsipper om alle menneskers like verdi og forutsetninger - artikkel 1 med fler.
- 2: Jesus stilte religiøse betingelser for at de fattige skulle få sin lønn, og den skulle komme i himmelen og ikke på jorden. Det strider mot artikkel 22, 25 og 27 om enhvers rett til - her og nå - å få sin andel av materielle, sosiale og kulturelle goder.
- 3: Han godkjente slaveriet - passivt ved ikke å motarbeide det, aktivt ved å innskjerpe Moseloven. (Artikkel 4).

- 4: Jesus diskriminerte kvinner gjennom sin mannsteologi og sin støtte til Moseloven, som blant annet ga en far rett til å selge sin datter som trell eller hustru, og som ga mannen rett til å ta flere hustruer. (Artikkel 3, 4, 7 og 16)
- 5: Han utlyste straff for avvikende livssyn og meninger, som er uforenlig med artikkel 18 og 19.
- 6: Hans samfunnsideal i himmel og på jord var diktaturet, gjeter og saueflokk var bildet hans. (Artikkel 21).
- 7: Ved dommedag skulle han selv dømme etter lover han selv hadde gitt, og kunngjort for tilfeldig forbipasserende, med en vilkårlig rettergang. Dette er uforenlig med prinsippene om rettssamfunnet, uttrykt i artiklene 6 til 12.
- 8: Straffen mot avvikende religiøse oppfatninger var ifølge Jesus langvarig og grov tortur - uforenlig med menneskerettighetenes forbud i artikkel 5 mot tortur og grusom avstraffelse.
- 9: Jesus spådde krig på jorden så lenge den besto, og frelse bare for hans utvalgte. Dette strider mot blant annet artikkel 26 som sier at alle mennesker skal ha rett til en undervisning som "styrker respekten for menneskerettigheten og fremmer forståelse, toleranse og vennskap mellom alle nasjoner, rasegrupper og religiøse grupper."

Edwiens bok er nyttig i jakten på bøygen. Dels fordi han minner oss om et sett etiske verdier som vår verden har kunnet enes om på tvers av politiske og religiøse skillelinjer - et høyverdig alternativ til kristen moral. Dels fordi han tar et systematisk oppgjør med kristen etikk, og derigjennom slår en bresje i floskelen "kristne grunnverdier". Gjennom dette oppgjøret setter han oss på sporet etter kristne "grunnverdier" som de færreste vil like å flagge med, men som det både religionshistorisk og bibelsk sett vil være vanskelig å bortforklare. Slik som angst, mindreverd, diskriminering, intoleranse, urettferdighet, grusomhet og autoritetsdyrkelse.

Han trekker bøygen ut i lyset, og som det troll den er, sprekker den i solskinnet.

Andreas Edwien: "Jesus i konflikt med menneskerettighetene". Human-etisk Forbund og Religionskritisk forlag 1979.

KRISTNE GRUNNVERDIER

Hvor finner vi de kristne grunnverdiene skrevet, og hvordan betrakter vi dem? Vedlegget "Hallvard's telefonsamtale med presten" sier litt om hva kirken mener om dem.

Vi har dristet oss ut på et foreløpig forslag til grunnverdier:

Ydmykhet	Saktmodighet
Lydighet	Underdanighet
Guds frykt	Bluferdighet
Syndsbevissthet	Forsakelse
Patriarkat (respekt for skaperordningen)	
Frelse	Nåde
Helligholdelse	Misjon
Nidkjærhet	Offervilje

ANGST oppfatter jeg som grunnlaget for hele kristendommen. Angsten for Gud, for helvete, for livet - den grunnleggende angstens som gjør oss svake og gir oss behovet for en frelse.

"Det er forferdelig å falle i den levende guds hender." (Brevet til hebreerne 10:31)

MINDREVERD - du skal ikke tro du er noe - er resultatet av angsten. Mistillit til oss selv, mistillit til våre medmennesker.

" - men ugudelige går til grunne i mørket, for ikke ved egen kraft er mannen sterk." (1. Samuelsbok 2:9)

Vårherre var så misfornøyd med sitt skaperverk at han på Noas tid ville utslette praktisk talt hele menneskeheten, og dette prosjektet skal gjentas på dommedag. Vi lever inntil videre på Herrens nåde. Hvordan skal vi arme syndere kunne elske oss selv eller våre medmennesker? - Eller som salmen uttrykker det: "Egen makt er intet verd."

DISKRIMINERING - det er forskjell på folk - har alltid vært grunntonen hos Vårherre. Først valgte han seg altså Noah og utsryddet resten. Siden valgte han seg Israels stamme og utslettet Egypts soldater og førstefødte, og han valgte å støtte Israels okkupasjon av det fredelige og intetanende Kanaan. Hedningene hadde andre guder, og burde derfor utsryddes.

"For Herrens vrede er over alle hedningefolkene, og hans harme over all deres hær; han slår dem med bann, overgir dem til å slaktes ned. Og de som blir drept skal slenges bort, og stanken fra deres døde kropper skal stige opp og fjellene skal flyte av deres blod." Esaias 34:1-3)

Dette var altså fra det gamle testamente - men det nye er ikke stort bedre. Hos Jesus går skillet mellom dem som tror på ham, og dem som ikke tror. De troende er gode, de vantro er onde. Evig salighet venter de troende, evig pine venter resten.

"Likesom da ugresset sankes og brennes opp med ild, således skal det gå til ved verdens ende: Menneskesønnen skal utsende sine engler, og de skal sanke ut av hans rike alt det som volder anstøt og dem som gjør urett, og de skal kaste dem i ildovnen; der skal være gråt og tenners gnidsel. Da skal de rettferdige skinne som solen i sin faders rike.

Den som har ører, han høre!" (Matteus 13:41-43)

SEKSUALANGST

Helt fra syndefallet er syndsbegrepet knyttet sammen med seksualitet. Kanskje ikke så underlig at seksualitet, det at mennesker har det godt med seg selv og med hverandre blir en trusel mot tro og underkastelse. Gud har satt strenge rammer for den lovlige seksualiteten, og her i landet vet vi godt at all kjønnslig utfoldelse utenfor ekteskapet er syndig.

"La derfor ikke synden herske i eders dødelige legeme, så I lyder dets lyster" (Paulus' brev til romerne 6:12)

"Den som lever etter sine lyster, er levende død." (1. brev til Timoteus, 5:6)

"Når en mann ligger hos en annen mann som en ligger hos en kvinne, da har de begge gjort en vederstyggelig gjerning, de skal late livet, deres blod være over dem!" (3. Mosebok, 18:15)

KVINNEFORAKT

Kvinneforakten i kristendommen begynner allerede med skapelsesberetningen, hvor Eva skapes av Adams ribbein, og dette er da også det argumentet Paulus bruker i sin nedvurdering av kvinnen.

" - mannen ble jo heller ikke skapt for kvinnens skyld, men kvinnan formannens skyld." (Paulus' 1. brev til korinterne, 11:9)

" - og hustruen skal ha ærefrykt for sin mann" (Paulus' brev til efeserne 5:33)

Angsten for seksualitet og forakten for kvinnen var viktige grunner til den heksefølgelse som ble påbegynt av inkvisjonen, og som førte til at et ukjent antall millioner kvinner ble brent på bål gjennom flere århundrer over hele verden. Kvinneforakten kjenner vi idag best fra abortdebatten, likestillingsdebatten og kirkens egen personalpolitikk.

KUNNSKAPSANGST

Den kunnskapsmengde og den virkelighetsoppfatning som den kristne kirke bragte inn i romerriket, kunne ikke bære vann mot den kultur som fantes blant annet i Hellas og Egypt, og disse kulturene var en torn i øyet på den kristne kirke helt fra denne vant seg posisjoner i romerriket. Vi har idag bare bevart små rester av den sivilisasjon og de kunnskaper som gikk tapt da kirkelige aktivister brant opp biblioteket i Alexandria i det femte århundre. Angsten for nye oppdagelser har preget kirken siden, gjennom kjetterforfølgelsene, kampen mot utviklingslæren og langt inn i dagens kulturdebatt.

"Herren kjenner menneskenes tanker, han vet at de er tomhet." (Salmenes bok 94:11)

" - men treet til kunnskap om godt og ondt, det må du ikke ete av." (1. Mosebok, 2:17)

URETTFERDIGHET

Når vi mennesker blir urettferdig behandlet, når vi blir straffet for forhold vi ikke kan belastes, eller ikke får sjansen til å forsvere oss, da klager vi med rette over urettferdighet. Hele gudsskikkelsen i kristendommen er gjennomsyret av urettferdighet. Vårherre sitter i sin himmel og tukler med verden og menneskene etter eget forgodtbefinnende - velger seg ut noen favoritter, utrydder andre, og dømmer til evig tortur alle dem som av ulike årsaker ikke har kommet til å svegle den kristne tro.

"Den som tror på Sønnen, har evig liv; men den som ikke vil tro på Sønnen skal ikke se livet, men Guds vrede blir over ham." (Johannesevangeliet 3:36)

INTOLERANSE

Siden bare Jesus er veien, sannheten og livet, vil enhver annen tankebygning, religion eller kultur være falsk og mindreverdig. Denne grunnleggende intoleransen la grunnen for misjonen, for utryddelsen av indianere og for vår egen undertrykkelse av samene. Det skapte grunnlaget for kristendommens blodige rolle opp igjennom historien i krig, og for de utallige religionskriger og religionsfeider som har pågått de siste 2000 år i Jesu navn.

"Når Herren din Gud har ført deg inn i det land du nu drar inn i og tar i eie, og han driver ut mange folk for deg, . . .

og når Herren din Gud gir dem i din vold, . . . du skal ikke vise dem nåde.

Men således skal I gjøre med dem: Deres altere skal i bryte ned, og deres billedstøtter skal I slå sønder.

Herren din Gud skal gi dem i din vold og slå dem med stor forvirring til de er ødelagt." (5. Mosebok, 7:1, 2, 5 og 23)

BARNEFORAKT

Kristendommen viderefører en patriarkalsk tradisjon hvor mennesket uten Gud er intet verdt, født ondt og syndig. Barnet er i beste fall et råstoff for kristen forkynnelse, for dåp og frelse. Den tanken at barnet er født med evner og kvaliteter som så altfor lett kan ødelegges av mangel på åpenhet og respekt for barnets egenart, ligger fjernt fra den kristne tradisjonen. Barna skal formes til det kristne lydighets- og ydmyketsideal, til slaver og til kristentro herskere.

"I barn! Vær lydige mot eders foreldre i alle ting! For dette er velbehagelig i Herren." (Paulus' brev til kollossenserne, 3:20)

HJERNEFORGIFTNING - OVERTRO

Fra barna er bittesmå blir de bombardert med fornuftsstridig overtro, knyttet til kirkens lære. Jomfrufødsel, lik som blir levende, helbredelser ved bønn, Jesus som går på vannet, vann til vin, engler og djevler. Omrent samtidig med at de får høre eventyr om troll og gode féer.

Det siste får de høre "er ikke sant, går ikke an", men det første er gudsens sanning og dødsens farlig å tvile på - eller vi er "nøytrale" og lar barna "tro hva de vil". Hjernen skal forgiftes, forstanden skal ødelegges fra starten av - senere kan det være for sent. I skolen får naturfag og kristen overtro leve side om side - ingen konflikter finnes.

"Så før da de onde ånder ut av mannen og inn i svinene; og hjorden styrtet seg utover stupet ned i sjøen og druknet." (Lukasevangeliet, 8:33)

AUTORITETSDYRKELSE

"Dere tjener, vær lydige mot deres herrer etter kjødet, med frykt og beven i deres hjerter enfold,..."

Tenk dere at dere tjener Herren og ikke mennesker, og vit at hva godt enhver gjør, det skal han få igjen av Herren, enten han er tjener eller fri mann." (Hustavle for tjenestefolk fra Luthers lille katekismus)

"Hver sjel være lydig mot de foresatte øvrigheter! for det er ikke øvrigheter uten av Gud, men de som er, de er innsatt av Gud." (Paulus' brev til romerne, 13:1)

Dette er noen foreløpige forslag. Lykke til videre i letingen.

David's greatest hits

David's 58. salme handler om de ugodelige:

"Gud, slå deres tenner inn i deres munn ...."

"Den rettferdige skal glede seg fordi han får hevn; han skal vaske sine føtter i den ugodeliges blod."

Vi anbefaler:

Salm. 3,8   10,16   11,6-7   18,38-50   21,9-13   47,3-4
68,22   101,1-8   110,6   139,19   140,11

FORSLAG TIL GRUPPER OG GRUPPEAKTIVITETER

Disse forslagene er de vi i utgangspunktet mente ville være praktiske å få gjennomført. Dette betyr på ingen måte at det skal gjennomføres. Vi håper at flere aktiviteter vil dukke opp.

Avisinnlegg og kommentarer (lesernes side og artikler)

Utredning av kristne grunnverdier

Brosjyrer og buttons

f.eks. PRESTEFRI SONE I NORDEN

Møtearrangementer

hvor store møter tar vi sikte på å lage - hvilken målgruppe har vi - hva slags temaer vil fenge forskjellige grupper
DET ER IHVERTFALL MANGE TING VI MÅ TA I BETRAKTNING

Radio

f.eks. "Kristne grunnverdier - og humanisme.
LEVI FRAGELL MØTER ANRINN SKAAHEIM"

"Kristne "grunnverdier" i lys av menneskerettighetene.
ANDREAS EDWIEN"

"Grunnverdier på barnas meny.
TORILL STRAND"

"Grunnverdier i grunnlov og grunnskole.
THORLEIF ØISANG"

og selvfølgelig mange flere.

Gateteater

Sekretariat (som følger opp aktivitetene og skriver referater)

Markedsføring av høstens aktiviteter

Organisering av høstens virksomhet

Debatt og debattanter (Kjell Magne Bondevik, Per Lønning, Anfinn Skaaheim, Andreas Aarflot o.s.v.)

RESULTATER

Det finns flere muligheter for videreføring av seminarets arbeid. De aktivitetene som er satt igang må/skal/bør selvfølgelig gjennomføres til de er avsluttet. De som får blod på tann kan fortsette med gruppeaktivitet. Det kan være å organisere studiesirkler med foredragsholdere, enten om et bestemt tema eller om forskjellige temaer. Resultatet av gruppa om utredning av kristne grunnverdier bør kunne greie å produsere et samlende hefte om disse grunnverdiene. Forøvrig kan det arrangeres arbeidsgrupper med forskjellige temaer. Det er ikke meningen at de aktivitetene som initieres skal gjennomføres ved hjelp av et enkelt menneske, men det bør være en gruppe mennesker som står bak.

AVSLUTNING

Jeg håper dere har fått noen ideer å bygge videre på, og at dere selvfølgelig har flere ideer selv. Det som kommer ut av seminaret og kampanjen er selvfølgelig opp til oss, vår interesse og vårt engasjement, så nå gjelder det å vise hva vi duger til.

L Y K K E   T I L

BØKER SOM KAN/VIL VÆRE TIL HJELP

Bibelen

Norges Lover

De politiske partiers program

FN's Menneskerettserklæring

Diverse bøker og skrifter

Hilsen
Anne Kari

Notat 7/7-1983 Hallvard Th. Skulderud

Telefonsamtale primo mai med Ole D. Hagesæther, prest i Holmen menighet (Asker) og formann i komitéen innen Den norske kirke som utreder "kristne grunnverdier".

Jeg presenterte meg ved navn og som representant for Dnhs. Resten av samtalet som følger:

Jeg forstår det slik at De er formann i et utvalg innen Den norske som lager en utredning om kristne grunnverdier?

-Det stemmer.

Når vil denne utredningen foreligge?

-Vi regner med - eller vi vet - at den kommer til å bli behandlet på et stort kirkelig møte som skal være i juni 84. Så vi har et år på oss. Men vi regner med at den må være trykkeferdig og distribueringsklar før det. Vi har tatt siktet på 1ste februar.

Hva vil dere legge vekt på i denne utredningen; kunne De si alle rede nu hva kristne grunnverdier i hovedtrekkene er for noe?

-I hvilket samband er det du tenker på dette? Det er jo interessant i alle fall - jobber du med dette på en spesiell måte, eller hva er det du tenker på?

Det gjelder jo det etiske aspektet og trosaspektet - vil dere koncentrere dere om etiske/moralske verdier eller legge størst vekt på trosaspektet?

-Sånn som det ser ut nu, så ønsker vi å se om det finnes verdier som er fellesverdier for ulikt ståsted - altså om humanisme og kristendom kan finne fellesverdier. -Men også da vurdere i hvilken grad de influeres av det livssyn som ligger bak.

Dette høres jo mest ut som en utredning om fellesverdier. Så når dere kommer til de spesifikt kristne grunnverdier, vil dere vel da legge størst vekt på trosaspektet, og ikke på det etiske, som kan være felles for flere livssyn?

-Nei, jeg tror ikke jeg vil si det sånn. Jeg tror heller at det etiske kommer til å stå veldig i sentrum, for det er jo etiske verdier vi er på jakt etter. Og vi prøver å utrede hva det betyr; hvordan disse verdiene ser ut når vi ser på det ut fra et kristent utgangspunkt. Og så vil vi spørre, er det et møtested der, hvor vi kan møtes i alle fall formelt, men hvor vi også kan møtes i sak? Jeg er sikker på at vi kommer til å operere med mange av de samme verdiene i humanisme og kristendom...

Men blir det ikke da litt betenklig å fremstille dette som kristne grunnverdier? Det kunne jo få folk til å tro at disse verdiene dere opererer med er unike for kristendommen, og ikke finnes i andre livssyn, f.eks.?

-Ja... Nei, det er jo vår oppgave å se om det finnes en bro som åpner vei i denne sammenheng, ikke å mistenkliggjøre eller å slå verdier inn under oss som finnes også i andre sammenhenger. Så vårt utgangspunkt er positivt; at vi kan prøve å se, hva er det for verdier vi har felles, og hvordan bestemmer vi dem? -Vi har jo fellesverdier; det er ikke tvil om det. og da er spørsmålet, hvordan er de preget av det livssyn som ligger bak?

Så dere vil markere det som er felles etiske verdier med et eget avsnitt eller kapitel i utredningen?

-Hvor viktig er det for deg at du får vite dette - skal du bruke det i en eller annen sammenheng?

Som representant for et ikke-kristent livssyn vil jeg anse det som interessant å få vite hva de kristne selv mener de kristne grunnverdiene er for noe. -Det har jo vært et veldig tåkete begrep, og det har vært svært stor uenighet om hva de kristne grunnverdier innebærer, senest i forbindelse med barnehavedebatten.

-Jeg forstår at noen av dere mener at det er tåkete. Men det som er grunnen til at jeg spør er - i hvilken sammenheng er det du er på jakt etter dette; er det noe som skal skrives, eller...?

Det kunne være interessant for oss å skrive noe om dette nu da barnehavesaken er avgjort, og det kunne være interessant å se på hva de kristne selv legger i "kristne grunnverdier", satt opp mot hva vi i Hedningsamfunnet oppfatter dem som.

-Det kan dere jo godt gjøre, men jeg tror dere gjør det et halvt år for tidlig hvis dere skal bruke vår utredning, for i den fasen vi er i nu, så er vi i en positiv, jeg tror litt kreativ, fase, hvor vi prøver å lete etter de verdiene som brukes både på humanistisk bakgrunn og på kristen bakgrunn. Noen av disse verdiene tar vi fatt i - prøver å vurdere dem, spør hvordan har vi utledet dem, i hvilken grad spiller livssynet inn, og i hvilken grad står de som egenverdier. Og så vil vi spørre, er det slik at vi kan finne en slags bro imellom, og hvor stopper broen, og hvor begynner broen? Hele utredningen på dette ligger da ferdig, kanskje, i manuskripts form om et halvt års tid. Og i den fasen vi er i nu, er vi i den - jeg synes - positive fasen at vi prøver å lete såpass avslappet som vi kan etter broen imellom. -Så jeg opplever at noen av de viktige ordene i etikken som vi arbeider med og som dere arbeider med, de prøver å bestemme sånn at det blir klarere for deg og for andre, i hvilken grad ligger et livssyn bakenfor; i hvilken grad betyr livssynet noe for pregingen av disse ordene.

Til slutt: Det kan synes litt merkelig at man først vedtar de kristne grunnverdiene som grunnlag for skole- og barnehavedrift, og etterpå finner man ut hva det er man har vedtatt. Hva er Deres syn på dette?

-Nei, jeg synes det er et veldig forkjært spørsmål. Når vi arbeider med dette, og har bestemt dette ordet kristne grunnverdier i praktisk handling i forbindelse med barnehaven. så er der jo flere trykte ting som viser hvordan dette er å forstå i praksis. Når du spør, er det ikke noe merkelig, dette at først så bruker en et ord, og så finner en ut hva det betyr etterpå, så synes jeg ikke det er noe merkelig, utifra det at vi har jo allerede i 1980 arbeidet med dette med grunnverdiene utifra at Grunnlovens §2 har vært sånn i sokelyset*. Og utifra dette så spør vi, hva er det egentlig vårt samfunn ønsker å bygge på? Hva er det Kirken vil hjelpe samfunnet til å stå på i den tiden som kommer? Så jeg opplever det egentlig ikke som merkeligere enn at den debatten som har vært om §2, den føres et stykke videre i konkretisering.

*Det siktet her antageligvis til "Det frivillige kirkelige landsråds" utredning "Religionsfrihet og offentlig religion", som forelå i bokform i 1980. (Aschehougs Kilde-bøker)

Kommentarer

Som det fremgår av utskriften: Samtalen med Ole D. Hagesæther var ytterst lite klargjørende for hva som er å forstå ved begrepet "kristne grunnverdier". Når Hagesæther noe irritert henviser til "flere trykte ting som viser hvordan dette er å forstå i praksis" om kristne grunnverdier i formålsparagrafer ("trykte ting" som forøvrig samtlige er svært tåkete med hensyn til hva "kristne grunnverdier" er), tar jeg det som et tegn på at han ser det som

unødvendig å gi noen ytterligere definisjon av begrepet. -Hele samtalen gir jo ellers temmelig klar beskjed om at dette heller ikke er meningen med utredningen.

Det eneste av "verdier" han gir til kjenne at vil bli behandlet, er felles etiske verdier, altså nok et kamuflert forsøk fra Kirken på å monopolisere disse. (Selv om Hagesæther benekter at monopolisering er hensikten, vil utvilsomt dette bli virkningen.)

Å utrede i hvilken grad de felles etiske verdiene er "preget" av det livssyn som ligger bak", oppfatter jeg som kvasifilosofisk tøv. (Hva er f.eks. kristen eller human-etisk "preging" av toleranse?)

Hva angår hva som er de kristne grunnverdier, blir utredningen ventelig en ny runde med fåkeprat. Jeg antar at Kirken i det hele tatt slett ikke er interessert i noen konkretisering av hva som ligger i begrepet, men bevisst forsøker å opprettholde det som fåkebegrep. En skal ikke se bort fra at manglende konkretisering av begrepet tjener Kirken best - den unngår debatt og stridighet innad, og utad bidrar fåkepratet til å "ufarliggjøre" innholdet i kristne formålsparagrafer.

VERDENSERKLÆRINGEN OM MENNESKERETTIGHETENE

kunngjør

GENERALFORSAMLINGEN

nå denne

VERDENSERKLÆRING OM MENNE-

SKERETTIGHETENE som et felles mål

for alle folk og alle nasjoner, for at hvert individ og hver samfunnsmyndighet, med denne erklæring stødig i tankene, skal spørke gjennom undervisning og oppdragelse å fremme respekt for disse rettigheter og friheter, og ved nasjonale og internasjonale tiltak å sikre at de blir allment og effektivt anerkjent og overholdt både blant folkene i medlemsstatene selv og blant folkene i de områder som står under deres overhøyhet.

Artikkel 1. Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter. De er ustyrt med fornuft og samvittighet og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd.

Artikkel 2. Enhver har krav på alle de rettigheter og friheter som er nevnt i denne erklæring, uten forskjell av noen art, f. eks. på grunn av race, farge, kjønn, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal eller sosial opprinnelse, eiendom, fødsel eller annet forhold.

Det skal heller ikke gjøres noen forskjell på grunn av den politiske, rettslige eller internasjonale stilling som innen av det land eller det område en person hører til, enten landet er uavhengig, står under tilsyn, er ikke-selvstyrende, eller på annen måte har begrenset suverenitet.

Artikkel 3. Enhver har rett til liv, frihet og personlig sikkerhet.

Artikkel 4. Ingen må holdes i slaveri eller treldom. Slaveri og slavehandel i alle former er forbudt.

Artikkel 5. Ingen må utsettes for tortur

eller grusom, umenneskelig eller nedverdigende behandling eller straff.

Artikkel 6. Enhvert menneske har krav på overalt å bli anerkjent som retts-subjekt.

Artikkel 7. Alle er like for loven og har uten diskriminering rett til samme beskyttelse av loven. Alle har krav på samme beskyttelse mot diskriminering i striid med denne erklæring og mot enhver oppfordring til slik diskriminering.

Artikkel 8. Enhver har rett til effektiv hjelp av de kompetente nasjonale domstoler mot handlinger som krenker de grunnleggende rettigheter han er gitt i forfatning eller lov.

Artikkel 9. Ingen må utslettes for vilkårlig arrest, fengseling eller landsforsvining. **Artikkel 10.** Enhver har krav på underfull likestilling å få sin sak rettferdig og offentlig behandlet av en uavhengig og upartisk domstol når hans rettigheter og plikter skal fastsettes, og når en straffebanklage mot ham skal avgjøres.

Artikkel 11. Enhver som er anklaget for en straffbar handling har rett til å bli ansatt som uskyldig til det er bevist ved offentlig domstolsbehandling, hvor han har hatt alle de garantier som er nødvendig for hans forsvar, at han er skyldig etter samtykke av de vordende ektefeller.

Artikkel 12. Ingen må dømmes for en handling eller unnlates som i henhold til nasjonal lov eller folkeretten ikke var straffbar på den tid da den ble begått. Heller ikke skal det kunne idømmes strengere straff enn den som det var hemmel for på den tid da den straffbare handling ble begått.

Artikkel 13. Enhver har rett til å eie eiendom alene eller sammen med andre. **Artikkel 14.** Ingen må vilkårlig fratidas sin eide. **Artikkel 15.** Enhver har rett til å eie eiendom alene eller sammen med andre. **Artikkel 16.** Ingen skal berøves sitt statsborgerskap eller nektes retten til å forandre det.

Artikkel 17. Enhver har rett til å eie eiendom alene eller sammen med andre.

Artikkel 18. Enhver har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Denne

lovens beskyttelse mot slik innblanding eller slike angrep.

Artikkel 13. 1. Enhver har rett til å behage seg fritt og til fritt å velge oppholdsted innenfor en stats grenser.

2. Enhver har rett til å forlate et hvilket som helst land innbefattet sitt eget og til å vendre tilbake til sitt land.

Artikkel 14. 1. Enhver har rett til i andre land å söke og ta imot asyl mot forfølgelse.

2. Denne rett kan ikke påberopes ved rettsstorfølgelse som har reelt grunnlag i upolitiske forbrytelser eller handlinger som strider mot De Forente Nasjoners formål og prinsipper.

Artikkel 15. 1. Enhver har rett til et statsborgerskap.

2. Ingen skal vilkårlig berøves sitt statsborgerskap eller nektes retten til å forandre det.

Artikkel 16. 1. Voksne menn og kvinner har rett til å gifte seg og stiftje familie uten noen begrensning som skyldes race, nasjonalitet eller religion. De har krav på like rettigheter ved inngåelse av ekteskapet, under ekteskapet og ved dets opplosning.

2. Ekteskap må bare inngås etter fritt og fullt samtykke av de vordende ektefeller.

Artikkel 17. 1. Enhver har rett til å eie eiendom alene eller sammen med andre.

Artikkel 18. Enhver har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Denne

rett omfatter frihet til å skifte religion eller tro, og frihet til enten alene eller sammen med andre, og offentlig eller privat, å gi uttrykk for sin religion eller tro gjennom undervisning, utøvelse, tilbedelse og ritualer.

Artikkkel 19. Enhver har rett til menings- og ytringsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å hevde meninger uten innbindning, og til å spørre, motta og meddele opplysninger og idéer gjennom ethvert meddelelsesmiddel og uten hensyn til landegranser.

Artikkkel 20. 1. Enhver har rett til fritt å delta i fredeelige møter og organisasjoner.

2. Ingen må tvinges til å tilhøre en organisasjon.

Artikkkel 21. 1. Enhver har rett til å ta del i sitt lands styre, direkte eller gjennom frift valgte representanter.

2. Enhver har rett til lik adgang til offentlig tjeneste i sitt land.

3. Folkets vilje skal være grunnlaget for offentlig myndighet. Denne vilje skal komme til uttrykk gjennom periodiske og reelle valg med allmenn og lik stemmerett og med hemmelig avstemning eller likeverdig fri stemmemannate.

Artikkkel 22. Enhver har som medlem av samfunnet rett til sosial tryghet og har krav på at de økonomiske, sosiale og kulturelle goder som er unnværlige for hans verdighet og den frie utvikling av hans personlighet blir skaffet til veie gjennom nasjonale tiltak og internasjonalt samarbeid i samsvar med hver enkelt stats organisasjon og ressurser.

Artikkkel 23. 1. Enhver har rett til arbeid, til fritt valg av yrke, til rettferdige og gode arbeidsforhold og til beskyttelse mot arbeidsløshet.

2. Enhver har uten diskriminering rett til lik betaling for likt arbeid.

3. Enhver som arbeider har rett til en rettferdig og god betaling som sikrer hans familie og ham selv en menneskeverdig tilværelse, og som om nødvendig blir utfylt ved annen sosial beskyttelse.

4. Enhver har rett til å danne og gå inn i fagforeninger for å beskytte sine interesser.

Artikkkel 24. Enhver har rett til hvile og fritid, herunder rimelig begrensning av arbeidstiden og regelmessige ferier med lønn.

Artikkkel 25. 1. Enhver har rett til en levestandard som er tilstrekkelig for hans og hans families helse og velvære, og som omfatter mat, klær, bolig og helseomsorg og nødvendige sosiale ytelser, og rett til trygghet i tilfelle av arbeidsløshet, sykdom, arbeidsunførhet, enkestand, alderdom eller annen mangel på eksistensmuligheter som skyldes forhold han ikke er herre over.

2. Mødre og barn har rett til spesiell omsorg og hjelp. Alle barn skal ha samme sosiale beskyttelse enten de er født i eller utenfor ekteskap.

Artikkkel 26. Enhver har rett til undervisning. Undervisningen skal være fri, i det minste på de elementære og grunnleggende trinn. Elementærundervisning skal være obligatorisk. Alle skal ha adgang til yrkesopplæring, og det skal være lik adgang for alle til høyere undervisning på grunnlag av kvalifikasjoner.

2. Undervisningen skal ta sikte på å utvikle den menneskelige personlighet og styrke respekten for menneskerettigheten og de grunnleggende friheter. Den skal fremme forståelse, toleranse og vennringen.

skap mellom alle nasjoner og rasegrupper eller religiøse grupper og skal støtte De Forente Nasjoners arbeid for å opprettholde fred.

3. Foreldre har fortrinnsrett til å bestemme hva slags undervisning deres barn skal få.

Artikkkel 27. 1. Enhver har rett til fritt å delta i samfunnets kulturelle liv, til å nyte kunst og til å få del i den vitenskapelige framgang og dens goder.

2. Enhver har rett til beskyttelse av de åndelige og materielle interesser som er et resultat av ethvert vitenskapelig, litterært eller kunstnerisk verk som han har skapt.

Artikkkel 28. Enhver har krav på en sosial og internasjonal orden som fullt ut kan virkeligjøre de rettigheter og friheter som er nevnt i denne erklæring.

Artikkkel 29. 1. Enhver har plikter overfor samfunnet som alene gjør den frie og fulle utvikling av hans personlighet mulig.

2. Under utøvelsen av sine rettigheter og friheter skal enhver bare være undergitt slike begrensninger som er fastsatt i lov utekkende med det formål å sikre den nødvendige anerkjennelse av og respekt for andres rettigheter og friheter, og de krav som moralen, den offentlige orden og den almennelige velferd i et demokratisk samfunn med rette stiller.

3. Disse rettigheter og friheter må ikke i noe tilfelle uteslås i strid med De Forente Nasjoners formål og prinsipper.

Artikkkel 30. Intet i denne erklæring skal tolkes slik at det gir noen stat, gruppe eller person rett til å ta del i noen virksomhet eller foreta noen handling som tar sikte på å ødelegge noen av de rettigheter og friheter som er nevnt i Erklæringen.

VERDENSERKLÆRINGEN

OM

MENNEKERETTIGHETENE

DEN 10. DESEMBER 1948 vedtok og kunngjorde De Forente Nasjoners Generalforsamling Verdenserklæringen om Menneskerettigheten, som er gjengitt full tekst på de etterfølgende sider. Etter denne historiske begivenhet henstilles Forsamlingen til alle medlemsstater å bekjengjøre Erklæringens tekst og «sorge for at den blir distribuert, framviset, lest og forkart spesielt i skoler og andre lærinstitusjoner, uten hensyn til de forskjellige lands eller områders politiske status».

Erklæringens offisielle tekst, slik den ble vedtatt av Generalforsamlingen den 10. desember 1948, følger på de fem offisielle språk som blir brukt i De Forente Nasjonet, engelsk, fransk, kinesisk, russisk og spansk. Denne oversettelsen til norsk er utarbeidet i Utenriksdepartementet.

UTGITT AV
DE FORENTE NASJONERS
INFORMASJONSKONTOR FOR DE NORDISKE LAND
H.C. ANDERSENS BOULEVARD 37. KØBENHAVN V

menneskerettigheter, rettigheter som tilkommer mennesket som sådant. Ideen om menneskerettigheter har sin rot i stoisk og kristen filosofi og bygger på den grunnanskuelse at den menneskelige person har en verdi i seg selv uavhengig av rase, klasse eller kjønn. Læren om menneskerettighetene har nært sammenheng med naturretten. 1700-tallets opplysningsfilosofer som Locke, Voltaire, Rousseau og Montesquieu knyttet menneskerettigheten til visse praktiske, politiske og sosiale krav som motsettning til absolutismens underkjennelse av individets rett. I den rettighets-eklaring som det engelske parlament vedtok 1689 fant man et klart uttrykk for den naturrørlige oppfatning av menneskerettigheten. I de nordamerikanske staters uavhengighets-eklaring 1776 er menneskerettighetene for første gang systematisk utformet. Stor betydning for den senere politiske debatt fikk den franske grunnlovgivende forsamlingens eklaring om menneske- og borgerrettigheten av 1789; dens hovedsetninger er: menneskene fødes og forblir frie og like i rettig-

heter; sosial forskjell kan bare begrunnes med hensynet til det allmenne vel. De naturlige og umistelige rettigheter er: frihet, eiendomsrett, sikkerhet, rett til å avverge undertrykkelse, ytringsfrihet, skattebevilgningsrett og alminnelig lovgivningsrett. «Frihet er retten til å gjøre alt det som ikke skader noen annen.» Robespierre gjennomførte en ny, radikal formulering av rettigheten i 1793, mens forfatningen av 1795 har en mer moderat utforming. En rekke formuleringer i menneskerettighets-eklaringen av 1789 er gått over i de europeiske staters moderne grunnlover og danner grunnlaget for Vestens demokratier.

Etter den annen verdenskrig har menneskerettighetene inntatt en bred plass i internasjonal politikk. Bestemmelser om overholdelse av menneskerettigheten er tatt inn i de avsluttende fredstraktater. FN-pakten forplikter alle FNs medlemsland til å overholde menneskerettigheten, og organisasjonen FN har bl.a. til formål å fremme menneskerettigheten. Påstår krenkelser av disse rettigheten er flere ganger brakt inn til behandling i FNs organer. Under FNs økonomiske og sosiale råd arbeider en egen menneskerettighetskomisjon som bl.a. har utarbeidet en konvensjon om menneskerettigheten, beskyttelse av minoriteter, informasjonsfrihet m.m. Generalforsamlingen vedtok 10. des. 1948 (8 medlemsland avholdt seg fra å stemme) en universell menneskerettighets-eklaring. Denne eklaringen er ikke forpliktende for noen stat og er heller ikke blitt underskrevet eller ratifisert. Den er således intet folkerettlig dokument, men er ment som et «felles mål for

alle folk og alle nasjoner», en standard for friheter og rettigheter. På grunnlag av FNs menneskerettighets-eklaring er det bl.a. satt i kraft en konvensjon om opphevelse av slaveri (1957).

For å gi rettskraft til den universelle menneskerettighets-eklaringen av 1948 vedtok FNs generalforsamling i 1966 to konvensjoner, den ene om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, den andre om borgerlige og politiske rettigheter. Disse gjør respekten for menneskerettigheten til rettslige forpliktelser for de stater som ratifiserer konvensjonene. De trådte begge i kraft i 1976, etter at et tilstrekkelig antall stater hadde ratifisert.

Europaratet har fått i stand Den europeiske menneskerettighetskonvensjon, som ble undertegnet 1950 og trådte i kraft 1953. Særlig viktig var det at Europaratet også opprettet Den europeiske menneskerettighetskommisjon og Den europeiske menneskerettighetsdomstol. I fem protokoller til konvensjonen har medlemslandene i Europaratet bl.a. utvidet rettighetsbegrepet og gitt domstolen adgang til å avgive rådgivende uttalelser.

Ett av de viktigste punktene på den såkalte Helsinki-konferansen (se ►KSSE) i 1975 var eklaringen om at landene skulle respektere menneskerettigheten. Det er likevel på det rene at det i et flertall av verdens stater jevnlig forekommer krenkelser av disse rettigheten. – Litt.: United Nations Yearbook on Human Rights (1946–); A. Eide og Å. Schou: International Protection of Human Rights (1968); Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (utg. av Europaratet 1968); K.

Glaser og S. T. Possony: Victims of Politics: The State of Human Rights (1979); J. A. Joyce: The new politics of human rights (1979). TG

EUROPARÅDETS MENNESKERETTIGHETSKONVENTSJON

Utdrag av del I i Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter av 4. november 1950, i kraft fra 1953.

Artikkelen 1. De høye kontraherende parter skal sikre alle mennesker innen deres jurisdiksjon de rettigheter og friheter som er nevnt i del I i denne konvensjonen.

Artikkelen 2. Ethvert menneskes rett til livet skal beskyttes ved lov. Ingen må med hensikt bero ves livet uten til fullbyrdelse av dødsdom avgjort av en domstol for en forbrytelelse som loven setter denne straff for.....

Artikkelen 3. Ingen må bli utsatt for tortur, umenneskelig eller nedverdigende behandling eller straff.

Artikkelen 8. Enhver har rett til respekt for

sitt privat- og familieliv, sitt hjem og sin korrespondanse.....

Artikkelen 9. Enhver har rett til tankefrihet, samvittighetsfrihet og religionsfrihet; denne rett omfatter frihet til å endre religion eller tro, og frihet til, enten alene eller sammen med andre, offentlig eller privat, å utøve sin religion eller tro gjennom gudstjeneste, undervisning, andaks-tøvelser eller iakttagelse av religiøse skikker.....

Artikkelen 10. Enhver har rett til ytringsfrihet. Denne rett skal omfatte frihet til å ha meninger og til å motta og meddele opplysninger og tanker uten innblanding av offentlige myndigheter og uten hensyn til territoriale grenser.....

Artikkelen 11. Enhver har rett til fritt å delta i fredelige sammenkomster og til forsamlingsfrihet, heri innbefattet retten til å

danne og slutte seg til fagforeninger for å beskytte sine interesser.....

Artikkelen 13. Enhver, hvis rettigheter og friheter etter Konvensjonen er krenket, skal ha adgang til effektivt rettsmiddelet overfor en nasjonal myndighet, uten hensyn til om krenkelsen er begått av personer under utevelsen av offentlig myndighet.

Artikkelen 14. Utøvelsen av de rettigheter og friheter som er anerkjent i denne Konvensjonen, skal sikres uten noen som helst diskriminering på grunn av kjønn, rase, hudsarge, språk, religion, politisk eller annen mening, nasjonal eller sosial opprinnelse, tilknytning til en nasjonal minoritet, ciendom, fødsel eller noe annet forhold.

(Del 2–4, artiklene 19–56, omhandler opprettelsen av Kommisjonen og Domstolen.)

europeiske menneskerettighetsdomstol, Den (eng. *European Court of Human Rights*). Den europeiske menneskerettighetskonvensjon av 4. nov. 1950, inngått mellom medlemmene av Europarådet, har bestemmelser om opprettelse av en domstol for menneskerettigheter. Den kan domme i saker som angår medlemsstater som har godtatt dens jurisdiksjon. Etter at 8 land hadde avgitt erklæring om dette, ble domstolen opprettet 1959. Norge godkjente dens domsmyndighet juni 1964. Dommerne velges av Den rådgivende forsamling for 9 år i et antall som tilsvarer Europarådets medlemsstall. Norsk medlem er (1977) høyesterettsjustitiarius Rolv Ryssdal. Domstolens kompetanse omfatter tvister om forståelsen og anvendelsen av den europeiske menneskerettighetskonvensjon. Tvisten innbringes for domstolen enten av en medlemsstat eller av kommisjonen (se ► europeiske menneskerettighetskommisjon). Avgjørelsen i den enkelte sak treffes av en avdeling med 7 dommere. Dommeren fra den stat som er part i saken, er automatisk medlem; hvis vedkommende stat ikke har noen dommer i domstolen, kan staten velge en særskilt dommer. De øvrige tas ut ved loddtrekning. Finner domstolen at det er handlet i strid med konvensjonen, skal den etter omstendighetene tilkjenne den krenkede en rimelig erstatning. Dommens oppfyllelse overvåkes av ministerkomiteen. Forholdsvis få saker er fremmet for domstolen; de fleste er blitt avvist av kommisjonen, noen forlikt og noen avgjort av ministerkomiteen. (TG)

europeiske menneskerettighetskommisjon, Den (eng. *European Commission of Human Rights*). Den europeiske menneskerettighetskonvensjon av 4. nov. 1950 ble inngått mellom Europarådets medlemsstater og trådte i kraft fra 1953. Den inneholder bestemmelser om opprettelse av en særskilt europeisk kommisjon; medlemmene velges av ministerkomiteen for seks år i et antall som tilsvarer Europarådets medlemsstall. Norsk medlem er (1977) professor Torkel Opsahl. Klager over brudd på konvensjonen kan fremmes for denne kommisjon av en signatarmakt mot en annen signatarmakt, og av enkeltpersoner, grupper eller ikke-statlige organisasjoner mot en signatarmakt, men da må denne ha anerkjent den individuelle klagerett (Norge avgav 1955 en slik erklæring). Før en sak kan bringes inn for kommisjonen, må klageren ha

alltid alle muligheter for behandling av saken i vedkommende land; saken må innbringes innen 6 måneder etter siste saksbehandling. Kommisjonen avgjør først om saken skal avvises av formelle grunner eller som ikke er grunnlos, eller om det bør foretas videre undersøkelser. Disse utføres av en underkomité som også skal arbeide for forlik. Hvis dette ikke, kan kommisjonen avgjøre en rapport til Europarådets ministerkomité med en vurdering om spørsmålet om det foreligger brudd på konvensjonen. Denne kan med 2/3 stemmeforslå at konvensjonen er brutt, og medlemsstatene har forpliktet seg til å godta æresakten. Kommisjonen kan også henvises til Den europeiske menneskerettighetsdomstol. Etter at en militærjunta april 1967抓取 makten i Hellas, klaget Danmark, Norge, Sverige og Nederland over militærregjeringens behandling av greske borgere, og fikk medhold av kommisjonen. Av de 400-500 individuelle klager som kommer inn hvert år blir de fleste avvist; de øvrige blir enten avgjort av Europarådets ministerkomité eller i domstolen. – Litt.: *Yearbook of the European Convention on Human Rights* (bd. 18, 1975). TG

menneskerettighetskomité, komité som arbeider for å påse at de statlige myndigheter viser respekt for menneskerettighetene. Det finnes en rekke slike komiteer, som gjennom sin virksomhet bidrar til å meddele opinionen om krenkelser av menneskerettighetene. Noen av komiteene er opprettet i stater med totalitært styre, og deres medlemmer har vært utsatt for forfølgelse. Den mest kjente er kanskje den sovjetiske «aksjonskomité til forsvar av menneskerettighetene i SSSR». Den ble formelt stiftet i november 1970 etter initiativ av Andrej Sakharov og hans venner. Flere av dens medlemmer, både i hovedkomiteen og i underkomiteer i de enkelte sovjetrepublikkene, er blitt arrestert og dømt for statsfiendtlig virksomhet. TG

Menneskerettighetskomité er også betegnelse på organer opprettet av internasjonale organisasjoner som FN, Europarådet og Organisasjonen av amerikanske stater. FNs menneskerettighetskomité er opprettet i henhold til FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter av 1966. Komiteens mandat er å gjennomgå de rapporter som konvensjonspartene er pålagt å sende inn. Statene kan også uttrykkelig akseptere at komiteen skal behandle klager direkte fra individene i vedkommende stat. JEH